

HERMENEVS

5^e JAARGANG, AFL. 6 — 15 FEBR. 1933

Deus ille Modus!

Cursantes dum gymnasii contemplor alumnos
Nostras per plateas, Flacci snspira surgunt:
O imitatores, servum pecus, ut mihi saepe
Bilem, saepe iocum vestri movere galeri!
Quis vobis, pueri, capitum tegumenta probavit
Turpia, non vestris generosis vultibus apta?
Pflea tot faciunt forma varioque colore,
Prorsus ut annexi videamur iam galeatae
Genti Teutonicae! Procul absint tristia monstra!
Quin etiam cecinit nuper Charivarius ipse,
Postquam vaticinos concepit mente furores,
Mox fore ut egregios nostrae regionis ephesos
Plurima deturpet malis impressa cicatrix,
Ludicra quam ducunt, illic Mensura vocata.
Vatis praemonitus et barbara tegmina dudum
Hunc animum curis gravibus vexare solebant,
Cum me sollicitum tandem suspicio nata est,
Mentibus unde furor fuerit puerilibus ortus:
Inde novi moris finem mox adfore credo.
Sicut emm quaevis graditur matrona capillis
Curtis, quos fluidos nuper comptosve gerebat,
Haud aliter iactant pueri nunc pilea foeda,
Qui modo vel bruma currebant vertice nudo.
Est deus, est deus ille Modus primarius auctor¹
Portitor ille Charon¹ semel increpuisse diserte
Dicitur in levitate sua per saecula constans,
Cetera sed semper varium et mutabile numen,
Tempus adire Modum est, ut tegmen reddat honestum
Spretis prodigiis, ego quae furialiter odi.
Iam iam, credo equidem, numen taedebit amoenum
Cultus degeneris: praeceat puerique sequentur!

P. H. D.²

¹ Vid. Charontis Meditatio, Hermeneus Vol. 1 p. 147.

² Van het gedichtje The Two Frogs, dat onze medewerker Prof. Damsté in het vorig nummer in het Latijn vertaalde, verscheen een Nederlandsche vertaling in het avondblad van de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 24 Jan. jl.

Red.

„Rond” als eigenschap van mensen in een Grieks Apophthegma en bij Leo Tolstoj

Wanneer wij in het Nederlands door het woord „rond” één mên-selkte eigenschap aanduiden, dan bedoelen wij er mee: „eerlik, oprecht, openhartig.” Onlangs trof ik in een Middeleeuwse tekst een Grieks woord voor „rond”, στρογγύλος, eveneens aan in toepassing op een mens, maar de betekenis was een geheel andere dan in het Nederlands. De bedoelde plaats komt voor in de zogenaamde *Apophthegmata Patrum*, die Cotelier in 1677 heeft uitgegeven en die in 1864 herdrukt zijn in deel LXV van Migne's *Patrologia graeca*.

Allereerst enige medelingen over het literaire genre der Apophthegmata!

Van het midden der vierde tot het midden der vijfde eeuw onzer jaartelling leefden er in de zgn. Σκητις, een Egypties woestijngebied, enige generaties van vrome monniken. Zij streefden er naar de deugden van ootmoed, armoede, matigheid en Christelike liefde in de praktijk des levens te verwezenliken; zij kwamen daarbij tot een graad van ascese, die alle aardse genietingen als aanvechtingen des duivels beschouwt; zelfs lachen en overtollige woorden zijn uit den boze; en de tegenzin tegen onnodige weelde gaat zover, dat aan twee dezer „vaders”, Isaäk en Pambo, de uitspraak wordt toegeschreven: ὅτι τοιοῦτον ὁ μονακὸς ὀφείλει φορεῖν ἱμάτιον, ὥστε βάλλειν αὐτὸ ἔξω τοῦ κελλίου αὐτοῦ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καὶ μηδεὶς λάβῃ αὐτό. Meer dan duizend gezegden (ἀποφθέγματα) en anekdoten dezer monniken zijn in mondelinge en schriftelijke overlevering bewaard gebleven en daarna verzameld in verschillende in 't Grieks geschreven bundels; één hiervan zijn de bovengenoemde *Apophthegmata Patrum*, een andere is het zogenaamde Ἀνδρῶν ἀγίων, dat ook in het Latijn, Kopties en Slavies vertaald is. Andere verzamelingen werden in 't Syries en Armeens vertaald, en eeuwen lang waren deze en dergelijke boeken een geliefde lectuur in vele delen der Christelike wereld.

Het „apophthegma”, dat ons hier speciaal interesseert, luidt aldus (Migne, t. a. p. col. 293): Ἀδελφὸς¹ ἠρώτησε τὸν ἀββᾶν² Ματόην,

¹ Een monnik.

² In dit soort teksten een gewoon woord voor „vader.”

λέγων· Τί ποιήσω; ὅτι ἡ γλῶσσά μου θλίβει με· καὶ ὅταν ἔρχωμαι ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων, οὐ δύναμαι κατασχεῖν αὐτήν· ἀλλὰ κατακρίνω αὐτούς ἐν παντί ἔργῳ ἀγαθῷ, καὶ ἐλέγχω αὐτούς. Τί οὖν ποιήσω; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ γέρον· Εἰ οὐ δύνασαι κατέχειν ἑαυτὸν, φύγε καταμόνας. Ἄσθeneia γάρ ἐστιν. Ὁ δὲ καθήμενος μετὰ ἀδελφῶν; οὐκ ὀφείλει εἶναι τετραγωνιαῖος, ἀλλὰ στρογγύλος, ἵνα πρὸς πάντας κυλιῆται. Καὶ εἶπεν ὁ γέρον· Οὐ κατὰ ἀρετὴν κάθημαι καταμόνας, ἀλλὰ κατὰ ἀσθένειαν· δυνατοὶ γάρ εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι εἰς τὸ μέσον τῶν ἀνθρώπων.

Dit zelfde stuk komt ook voor in sommige handschriften van het Ἄνδρῶν ἀγίων βιβλος; deze handschriften zelf zijn nooit uitgegeven, maar van een er van bezitten wij een Russiese vertaling. Uit deze blijkt, dat de redakties niet geheel overeenstemmen. Het Griekse handschrift, dat voor de Russiese vertaling is gebruikt, vermeldt de naam van vader Matoës niet en in plaats van de laatste regels, vanaf ἵνα πρὸς πάντας, lezen wij een nadere verklaring van het „rond zijn”: „pogen om voor alle mensen nuttig te zijn, en zijn verstand te bewaren door de vreze Gods”.

Wat ook de oudste lezing moge zijn, het is klaar, dat voor deze Egyptiese monnik een „ronde” mens iemand was zonder scherpe punten, die de medemens prikken en steken; daardoor is de „ronde” mens soepel in de omgang en in staat alle mensen met wie hij omgaat tot heil te zijn.

Toen ik dit apophthegma las, herinnerde het mij aan een passage uit de roman *Oorlog en Vrede* van Tolstoj. Tegen het eind van het boek, wanneer Napoleon's leger Moskou ontruimt, wordt Pierre Bezoechow door de Fransen als gevangene meegenomen. Hij leert dan een medegevangene kennen, Platon Karatajew, die hij gaat beschouwen als de verpersoonliking van de berustende ootmoed en de mensieliefde, welke hij, Pierre, als fundamentele eigenschappen van de eenvoudige Russiese boeren bewondert. Karatajew's verhalen en opmerkingen zijn een onuitputtelijke bron van algemeen-menselijke, Christelike volkswijsheid en al zijn gedragingen hebben, meent Pferre, iets „ronds”, dat sympathiek Aandoet en onafscheidelijk samenhoort met deze typiese man-uit-het-volk. Dat „ronde” valt Pierre het eerst op, als hij in 't halfduister Karatajew handig en vlug, maar tegelijk rustig, zijn bast schoenen ziet uittrekken. Wanneer hij hem de volgende dag bij daglicht nauwkeuriger waarneemt, ziet hij, dat inderdaad alles aan deze man rond is: zijn hoofd, zijn ogen, zijn glimlach, zijn rug, borst, schouders, „zelfs de armen, die

hij zo hield alsof hij altijd op 't punt was iets te omarmen, waren rond". Een biezondere verknochtheid aan bepaalde personen bezat hij niet, in elke omgeving voelde hij zich thuis en overal en altijd ging zijn liefde uit tot diegenen, die hem omringden. Voor de andere gevangenen was Karatajew niet anders dan een gewone, naïeve soldaat, met wie ze zich goedgehartige grapjes veroorloofden, maar voor Pierre werd hij „de ondoorgrondelijke, ronde en eeuwige verpersoonlijking van de geest van eenvoud en waarheid”, of —zoals wij even hoger bij Tolstoj lezen — „de verpersoonlijking van al het goede en ronde Russiese.”

Dit is een geheel andere „rondheid” dan die van de „ronde Hollander” of „ronde Zeeuw”; iets minder ver er van af staat ons „goed-rond”, dat behalve „oprecht” ook „joviaal” betekent. Inderdaad is Karatajew een blijmoedige, tot vrolijkheid neigende man, en daardoor verschilt hij van de ascetische monniken der Egyptiese Σκῆτις. Maar overigens dekt de „rondheid” van zijn natuur zich minder met wat wij als zodanig beschouwen dan wel met die „rondheid”, waarvan het hierboven meegedeelde apophthegma spreekt.

Of er enig verband bestaat tussen deze Griekse tekst en de plaats uit Tolstoj, weet ik niet. Van de Russiese vertaling van 't Ἀνδρῶν ἀγίων βιβλος heb ik alleen de derde druk onder ogen gehad, van 1899. Een andere uitgave, van 1874, heb ik ergens geciteerd gevonden, maar ik weet niet, of 't de eerste dan wel de tweede is. Is 't de eerste, dan kan dit boek niet aan Tolstoj bekend geweest zijn toen hij Oorlog en Vrede schreef, — dat in 1869 voltooid is. Maar ook al heeft Tolstoj deze vertaalde apophthegmata vóór 1869 kunnen lezen, dan zou ik nog niet durven beweren, dat hij hieruit het type van de „ronde” mens heeft overgenomen; Tolstoj is een buitengewoon goed waarnemer van het uiterlijk der mensen geweest, en hij verstond de kunst om door 't beschrijven van bewegingen, gebaren, materiële handelingen zijner personen de lezer hun innerlijk leven beter te doen navoelen. Kan hij niet eens in zijn leven een man ontmoet hebben met opvallend ronde lichaamslijnen en gebaren, die daarbij ook dezelfde geestelijke „rondheid” bezat van Karatajew? Het komt mij zeer wel mogelijk voor, dat in een, dergelijke ontmoeting en een daarop gevolgd nauwkeurig waarnemen de eerste oorsprong te zoeken is van deze beroemde romanheld van Tolstoj. Maar ook in dat geval is de overeenstemming met het apophthegma merkwaardig.

Leiden.

N. VAN WIJK.

Algebra in de Anthólogia Graeca

Het opstellen en oplossen van problemen behoorde ook in vroegere tijden tot die werkzaamheden tot ontspanning van den geest en amusement, die door de geleerden in ruime mate werden beoefend. In de Anthologia Graeca vindt men in liet 14^e boek [^]sn verzameling van deze „nugae” waarvan hieronder, een volgt.. Het is een Epigram gemaakt door Metrodorus, sterrekundige van naam uit de 4^e eeuw n. C. in den vorm van een graf schrift op Diophantus die tot de beroemdste wiskundigen uit de oudheid behoorde. Hij schreef in ± 250 n. C. zijn „Arithmetica”, waarin het oudste Algebraïsche systeem wordt ontwikkeld. In het bedoelde epigram is de achtste regel in den overgeleverden text onverklaarbaar. Ten gerieve van de lezers is deze regel geëmendeed zoodat een leesbare text ontstaat. De verbetering is, het worde onmiddellijk geconstateerd, uit palaeografisch oogpunt bezien, enigermate fantastisch, maar de eenige andere, die tot nog toe is voorgesteld eu die in een voetnoot tegelijk met den overgeleverden text zal worden vermeld, is dat in nog veel hoogere mate.

Het Epigram luidt aldus: (Anth. Gr. XIV, 126)

Οὗτός τοι Διόφαντον ἔχει τάφος· ἄ μέγα θαῦμα·
καὶ τάφος ἐκ τέχνης μέτρα βίου λέγει.
ἔκτην κουρίζειν βίου τοῦ θεοῦ ὥπασε μοίρη·
δωδεκάτην δ' ἐπιθείς, μῆλα πόρεν χροάειν·
5 τῇ δ' ἄρ' ἐφ' ἑβδομάτη τὸ γαμήλιον ἤψατο φέγγος,
ἐκ δὲ γάμων πέμπτῳ παῖδ' ἐπένευσεν ἔτει.
αἰαῖ, τηλύγετον δειλὸν τέκος, ἦμισυ πατρὸς
* οὐδὲ πλεόν τι μέρος μέτρον ἑλὼν βίου·
πένθος δ' αὖ πυσύρεσσι παρηγορέων ἐνιαυτοῖς
10 τῇδε πόσου σοφίῃ τέρμ' ἐπέρησε βίου.

Hier in dit graf slaapt voorgoed Diophantus; ste en verbaas U.

Ook zijner jaren getal leert U wiskunstig zijn graf,
't Zesde gedeelte zijns levens gaf God hem een jongen te heeten,
't twaalf de gedeelte er bij: baarddons bedekte zijn wang.
Na weer een zevende deel ontstak hij zijn huwelijksfakkelt,

* Deze regel is aldus overgeleverd:

τοῦδε καὶ ἡ κρυερὸς μέτρον ἑλὼν βίου.

Jacob leest:

μέτρον τῷ κρυερὸς Μοῖρ' ἄφελεν βίου.

En uit dat huwlijk gewerd hem na vijf jaren een zoon.
 Ach! laatgeboren arm kind! slechts de helft van Set leven uws vaders
 Was U in jaren gegund, niet ook een enkel maar meer.
 Vier jaren na Uwen dood is ook hij uit het leven gescheiden;
 Wiskunde was al dien tijd troost in des vaders verdriet.

Door het opstellen eener zeer eenvoudige vergelijking met één onbekende vindt men, dat Diophantos op 84 jarigen leeftijd is gestorven.

Amsterdam.

M. DE VRIES.

Leidsche meisjes op het ijs

Ex Nicolaï Heinsii Elegia VI (Iuvenilium Liber I), quae „De Iusu virginum Batavarum in glacie” inscribitur.

- Aspice constrictum brumali compede Rhenum,
 Languidus ignavis hic ubi repit aquis.
 Ecce viri, mixtaeque viris simul ecce puellae,
 Mobile duratas ut terat agmen aquas.
5. Lubrica crispantur rapido talaria cursu,
 Ceu Gortyniaca spicula torta manu.
 Palma tamen meritis donetur prima puellis:
 Praetereunt iliae, cum voluere, viros.
 Ecce procul, procul ecce, volatilis alite motu
10. Ludat ut instantem virgo superba procum.
 Stulte, sequi frustra dominam conare relictus,
 Stulte, nimis tardo non adeunda tibi est.

Heinsius, die ziek is en daardoor dubbel van de koude te lijden heeft, geniet toch van het bonte gewoel op de bevroren Rijn binnen zijn geboortestad Leiden.

v. 5. *lubrica talaria* : „gladde vleugelschoenen” = schaatsen.

crispari : slingeren (intransitief) = zwieren.

v. 6. *Gortyniaca* : Gortyn, de bekende stad op Creta. Dat de Cretensers beroemd waren als boogschutters, weten de lezers van Hermeneus natuurlijk.

Uit de v. v. 7—12 blijkt, dat de Leidsche meisjes preutscher waren, maar tevens beter schaatsen reden dan de tegenwoordige vrouwelijke jeugd.

Utrecht.

A. H. K.

Familieleven van de Homeriese helden

De Griekse en Romeinse letterkunde bevatten beide in de tijd van hun bloei weinig elementen van het familieleven, omdat ze dat produkt van de verbeelding missen, dat de verhouding tussen huisgenoten juist tot middelpunt kiest, en dat in de moderne tijd zijn grote vlucht genomen heeft: de roman; de roman, het echte voortbrengsel van de burgerlike samenleving v. d. moderne tijden, dat vooral hierdoor de meest algemene belangstelling vindt, omdat iedereen de sfeer kent die het weergeeft, eti de inhoud dus gelieel kan meeleven. In de laatste perioden van de antieke beschaving, als men tot de ontdekking gekomen is, dat niet alleen het openbare maar ook het particuliere leven met zijn kleine vreugden en noden de moeite van het beschouwen waard is, vinden we wel enkele aaülopen tot romanliteratuur, maar deze blijft in diepte van psychologie, verscheidenheid van inhoud en omvang van produktie verre en verre ten achter bij wat de nieuwere tijden op dit gebied hebben opgeleverd. En in de bloeitijd van de kultuur is er van een roman helemaal geen sprake. Daarmee is natuurlijk nog niet gezegd dat er in die tijd over het familieleven nooit gesproken wordt.

De Romeinse literatuur wens ik in het volgende geheel terzijde te laten, maar voor de Griekse wijs ik b.v. op enkele van de paedagogiese werken v. Xenophon, op de proces-redevoeringen, op de historische literatuur, die soms aanleiding geven het familieleven te bespreken. Maar in dat geval ligt het eigenlike doel er buiten, en wordt het alleen ter toelichting of ter verdediging van een stelling vermeld. Treden we daarbuiten, en beschouwen we het epos en het draena/dan komen we tot de verrassende ontdekking, dat juist in de oudste voortbrengselen, die in tijdsorde het verst van ons afstaain, nl. de Homeriese gedichten, misschien nog de meeste elementen van familieleven gevonden worden. Immers het treurspel behandelt zo hevige tragiese konflikten dat er voor de beschouwing van het leven van den dag geen plaats is. Zelfs in de nieuwere komedie komt het maar weinig tot zijn recht; voor dit ontbreken is het stellig niet zonder betekenis, dat de tonelen zich nooit binnenshuis afspelen.

Trouwens de nieuwere komedie valt eigenlijk al buiten de bloeitijd der Griekse literatuur.

Bij nader inzien is het ook weer niet zo vreemd, dat bij Homeros dan nog het meeste gevonden wordt, omdat het heldendicht in zijn vorm misschien nog het meest met de roman overeenkomt.

Aan de ene kant staat de Homeriese voorstelling van het leven heel ver van ons af, aan de andere kant zijn er tal van trekjes, waarin we onszelf herkennen. Voor het eerste heb ik het oog op de kwalifikatie van mensen en dingen. Men zou er naar smachten in één maatschappij te leven waar de mannen alle schitteren en stralen, of onberispelijk en goddelijk zijn (zelfs de misselijke vrijers zijn nog manhaftig, stralend en godgelijk),¹ alle vrouwen, zowel dienaressen als meesteressen: schoonwangig, schoonvlechtig, blankarmig, schoon van leest of van enkels, en met schone peplos of schoon gesluierd, een wereld, waar de steden goedgebouwd zijn, met brede straten en brede dansplaatsen, de schepen met goede roeiplaatsen voorzien, de huizen goed bewoond, alles mooi bewerkt is, de zetels goed gepolijst, de sleutels mooi gebogen, waar alle soldaten goede scheenplaten hebben, de wagens goede wielen, de rivieren schoon stromen, de riemen goed gesneden, de touwen goed gedraaid, de vertrekken welriekend zijn. Kortom in deze maatschappij schijnt niets onvolmaakt of gebrekkig te zijn: het geheel wordt daardoor als het ware op een bovenmenselijk plan geheven.

En toch hebben de mensen soms alledaagse zwakheden: Odysseus vertelt dat hij eens op expeditie uit, zijn mantel vergeten had en dus bijna bevroor van kou. Als hij zijn voeten speciaal door Eurykleia wil laten wassen, heeft hij er niet aan gedacht dat zij hem licht aan zijn litteken herkennen kon. Als hij Laërtes bezocht heeft en ze samen naar de schuur zijn gegaan om te wachten, klaagt hij bij de thuiskomst van Dolios en zijn zoons, dat zij met het eten zo lang op zich hebben laten wachten.

Zowel de vrijers als Telemachos begaan grote onhandigheden. De eersten bedenken te laat om een boodschap te sturen naar het schip, dat op dat van Telemachos loert, en als ze dat gemerkt hebben, zegt

¹ Het verdient opmerking dat alleen onder de mannen, een paar lelike genoemd worden: Dolon en Thersites, onder de vrouwen voor zover ik me herinneren kan geen één.

een hunner dan ook: „laat maar, het heeft geen zin meer, het schip van Telemachos is al binnen.”

En als tijdens de moord op de vrijers Telemachos uit de wapenkamer wapens heeft gehaald, vergeet hij, hoewel het er hier zo erg op aan komt, de deur te sluiten, zodat ook de vrijers zich van wapenen kunnen voorzien. Als Odysseus gist, dat misschien een van de ontrouwe vrouwelijke bedienden hen geholpen heeft, moet hij het bekennen: „het is mijn schuld-, en niet die van een ander: ik heb zelf de deur aan laten staan”.

Al deze voorbeelden zijn uit de Odyssee; dat is misschien niet zonder betekenis; de gehele sfeer is daar huiseliker, minder verheven dan in de Ilias. Uit de Ilias kan ik me maar één voorbeeld van een eigenlijke fout bedenken, en die staat ook nog niet gelijk met de vorige. Ik bedoel waar Pandaros uit Lycië verklaart spijt te hebben dat hij zijns vaders raad niet heeft opgevolgd, om een van hun vele wagens met paarden mee ten oorlog te nemen, daar hij meende dat de dieren in de stad opgesloten uit gebrek aan voer zouden gaan kwijnen; nu heeft hij alleen zijn boog meegenomen, maar daarmee heeft hij heel weinig succes. Eveneens kan men het geen vergissing of een domheid noemen, dat Glaukos, ter bevestiging van de gastvriendschap zijn vergulde wapenrusting, tegen de bronzen van Diomedes inruilt, al vindt de dichter dat wel een domheid; het is veeleer een uiting van voornaamheid.

Het is mijn bedoeling hier enige trekken uit het familieleven te verzamelen. Ik kom daarbij natuurlijk op bekend terrein, maar de Hermeneus is niet in de eerste plaats bestemd voor classici; veeleer voor leken, die belangstellen in de Grieks-Romeinse oudheid; en misschien kan ik nog wel eens iets naar voren halen, dat in het voorbijgaan meegedeeld, aan de aandacht van de vakmensen ontsnapt. Het belangrijkste punt in het huiselijk leven is de verhouding tussen man en vrouw. In de oorlogstoestand van de Ilias kan daarvan, voor zover het normale omstandigheden geldt, niet zoveel blijken, daar de gezinnen, van de Grieken altans, allen gescheiden leven, maar we hebben daar behalve de mensenwereld ook nog de godenwereld, wier gezinnen stellig gedeeltelijk naar menselijke gezinnen zijn getekend. Voor onze tijd trekt dan de alles behalve ideale verhouding tussen god Zeus en zijn gemalin Hera de aandacht. De oorzaak van hun twisten ligt buiten het gezin en hangt samen met de abnormale toestand, maar de uitingen doen erg normaal aan, afge-

scheiden van de barbaarse ruwheid waarmee Zeus zijn vrouw soms straft. Als hij Thetis beloofd heeft in strijd met de wensen van zijn vrouw, de onverzoenlike vijandin van de Trojanen, dezen te bevoorstellen, verzoekt hij Thetis op weinig mannelijke wijze ongemerkt te verdwijnen, opdat Hera niet zien zal dat ze bij hem is geweest; het is echter vergeefs; als Hera daar later aan de maaltijd hatelike toespelingen op maakt, snauwt hij haar af — misschien wel mannelijk, maar niet heel waardig. Hera's grootste grief is — afgescheiden van het eigenlijke punt van geschil — dat Zeus zoveel buiten haar om beslist; dit is zeer zeker aan het menselijk leven ontleend, en doet dan ook erg bekend aan. Een waardig echtgenoot toont Zeus zich zeker niet. Wanneer Hera hem later met de meest geraffineerde koketterie en valsheid op het Idagebergte letterlijk in slaap heeft gesust, om haar wil, die in strijd is met de zijne, door te zetten, dan staat men verbaasd, hoe spoedig hij na eerst wat tegen haar gebulderd te hebben, na een hoogst bedenkelijke eed van haar kant, weer tegen haar lacht.

Opmerkelijk is trouwens dat Zeus blijkbaar ook niet goed vindt dat Hera buiten zijn voorkennis uitgaat, want zij beweert juist, om eventuele scènes daarover te voorkomen, op de Ida bij hem te zijn gekomen om hem haar voorgenomen uitstapje naar Okeanos en Tethys mee te delen.

De motivering van dit uitstapje brengt ons in kennis met een ander ongelukkig godenhuwelijk. Hera is indertijd als kind goed door hen verzorgd, maar nu wil ze hen trachten te verzoenen, daar ze voortdurend met elkaar twisten en nooit meer bij elkaar slapen; biezonderheden over de oorzaak dier twisten horen we echter niet. Men mag vragen of die verzoeningspogingen van iemand als Hera wel veel kans van slagen zullen hebben!

Het doet weldadig aan, onze aandacht van deze godenkijfhuwelijken over te brengen op het eendrachtig mensenuwelijk van Hektor en Andromache. Natuurlijk gebiedt de eerlijkheid tegenover de goden te erkennen, dat hier geen bepaalde aanleiding tot onenigheid aanwezig was. De omstandigheden waaronder wij met hun samenleven kennis maken zijn door de oorlogstoestand weer ongewoon. Het is het beroemde ogenblik waarop Hektor van het slagveld in de stad gekomen voor een opdracht aan zijn moeder, van die gelegenheid gebruik maakt tot een ontmoeting met zijn vrouw, welke de strekking heeft een afscheid voor het leven te zijn. Toch is er

weerw iets huiselijks in Hektors vraag aan de slavinnen, wanneer hij haar niet thuis vindt (daar ze in haar ongerustheid naar de muren is gegaan) „is ze soms bij een van haar schoonzusters aangelopen?“, evenals later bij de bloedige ontknoping, als ze nog onbekend is met Hektors dood en ze juist een ketel water op het vuur heeft gezet voor een bad van haar man na zijn terugkeer van het slagveld, waar de dichter die bittere tegenstelling zo juist uitdrukt door de woorden: „zij wist nog niet dat hij wel heel ver van een bad, onder de handen v. Achilles was omgekomen.

In dat beroemde afscheid, waar ik het hierna ook nog over hebben zal, komt dan vooral de tedere liefde van Andromache tot uiting en haar angst om Hektor te verliezen, daar ze door de dood van haar ouders en al haar broers niemand heeft dan hem.

Veel minder wederzijdse waardering vinden we in het huwelijk van Paris en Helena, maar dat draagt dan ook de vloek van zijn onregelmatige oorsprong. Hetzij men met van Leeuwen gelooft aan een gewone vrouwenroof, waarbij Helena dus geheel tegen haar zin is ontvoerd, hetzij aan een vrijwillig meegaan van haar kant — het blijft begrijpelijk, vooral ook in het laatste geval, dat Helena op Paris met zijn gebrek aan mannelijkheid, geestelik zowel als lichamenlik, neerziet en zich ergert, als hij na het mislukte tweegevecht met Menelaus thuis bezig is aan zijn wapenen te prutsen, in plaats van weer naar het slagveld te gaan.

In de Odyssee leren wij drie gezinnen kennen: dat van Odysseus en Penelope, dat v. Menelaos en Helena, en dat van Alkinoos en Arete, de koning en koningin der Phaeaken. Het eerste geeft ons geen beeld van het gewone huiselik leven, want de toestand is er geheel abnormaal, doordat in het huis van de reeds zo lang afwezige en daardoor dood gewaande Odysseus, waar nu alleen zijn vrouw Penelope en hun nauweliks volwassen zoon Telemachos wonen, de vrijers van Penelope geheel de baas spelen, al vertonen ze nog wel een schijntje van eerbied voor de huisvrouw, het voorwerp van hun verlangen. Dat zij vroeger in huis een geëerde positie had, lijdt geen twijfel. Wanneer echter Telemachos door de steun van Athene en tengevolge van zijn zelfs buiten weten van zijn moeder ondernooien reis, zich meer en meer man voelt, dan zet hij haar enige malen terecht, en zij spreekt hem niet tegen, maar gehoorzaamt zwijgend aan zijn vermaningen. Dit zal ook wel de gewone toestand geweest

zijn, dat bij ontstentenis van de vader de moeder aan de volwassen zoon ondergeschikt was. Toch zijn er grenzen, en Telemachos begrijpt dat hij zijn moeder die hem gebaard en gevoed heeft, niet dwingen kan tegen haar zin het huis te verlaten en te trouwen

Van het gezin v. Menelaus en Helena met zijn twee volwassen kinderen leren wij alleen de ouders kennen, na afloop van de Trojaanse oorlog en hun beider terugkeer uit Troje. Hun onderlinge verhouding vertoont geen spoor meer van de dramatische gebeurtenissen, die vooraf zijn gegaan. Trouwens de sage dat Menelaus op het punt was geweest haar te vermoorden is post-Homeries. Helena komt binnen en zet zich aan een handwerkje dat slavinnen haar aangeven; volkomen op haar gemak verklaart ze dat een van de gasten precies op Odysseus gelijkt, hoewel ze nog niet weet dat het Telemachos is, en haalt zelfs een herinnering aan Odysseus op uit haar Trojaanse tijd. Het blijkt niet dat haar positie ook maar het ininst onder haar Trojaans avontuur geleden heeft. Hieruit zou men menen te moeten opmaken dat zij inderdaad geheel onschuldig is, Ware het niet dat ze zelf spreekt van de *verblindings* waarin Afrodite haar verstrikt had toen ze haar kind en haar man, die in geen enkel opzicht te kort schoot, noch in geest noch in lichaam, had verlaten. De aanhangers van de geweldtheorie beschouwen dat woord „verblindings” dan ook als onecht. De algemene indruk is dus van een eensgezind en gezellig interieur, waarin de vrouw een geëerde positie heeft.

Niet anders is het gesteld met het gezin v. Antinoös en Arete, waar Odysseus als smekeling binnentreedt, nadat hij al van te voren door de dochter Nausikaa, die hem aan het strand gevonden had, was verzorgd, en van kleren voorzien. Hier is de vrouw des huizes, koningin Arete, zo geëerd, als geen enkele vrouw geëerd wordt, zowel door haar man en kinderen, als door het volk dat tegen haar opziet als tegen een godheid; het ontbreekt haar dan ook alles behalve aan verstand, en door haar goede ingevingen beslecht zij zelfs de twisten der mannen. Als Odysseus zorgde haar gunst te winnen, was hem reeds vooruit gezegd, dan was er zeker kans dat hij zijn terugkeer zou bereiken.

Wij leren hier ook de huiselijke bezigheden kennen in de beroemde scène van de grote was, die de dochter Nausikaa met haar dienaressen aan de mond van het riviertje gaat doen, en waarvoor de moeder een lunch klaarmaakt. Zij moet die blijkbaar in orde houden, niet

alleen voor haar vader en haar ongetrouwde, maar ook voor haar twgetrouwde broers, die altijd met schone kleren naar de dansplaats witlen» gaan; want ze zegt uitdrukkelijk: „dat komt alles op mij neer.” Is het niet of we onze jongelui om een schone shirt en pantalon horen vragen om te tennissen? De prinses doet dns blijkbaar zelf aan de was mee; ze houdt er niet alleen maar het toezicht op; dat kan verwonderen, gezien het groot aantal dienaressen dat we altijd in die Homeriese paleizen aantreffen. De naaste aanleiding voor Nansikaa om een grote schoonmaak van linnengoed te houden was een haar door de godin Athene gezonden droom geweest, waarin een vriendin haar wees op een hnwelik dat wel niet lang zou uitblijven en waar de bruidstoet er toch netjes moet uitzien: „want daarvan gaat een goede roep uit onder de mensen en dan zijn vader en moeder verheugd.”

Is het weer niet als in onze tijd het publiek, dat bij het stadhuis naar de in- en uitgaande bruidstoet staat te kijken? De mensen bewonderen de bruidsjaпон en de toiletten van de dames (bij de Grieken waren natuurlijk ook die van de heren het bewonderen waard) en fluisteren het elkaar met stralende ogen toe, en thuis gekomen zegt moeder tegen vader: „heb je wel gezien hoeveel publiek er was en hoe het naar de toiletten keek?”

Dat huweliksgedachten haar in de droom bezig gehouden hadden, verzwijgt Nausikaa uit jonkvrouwelijke schaamte voor haar ouders, evenals ze Odysseus verzoekt niet tegelijk met haar de stad binnen te komen om de praatjes onder het volk te vermijden.¹

Deventer.

J. BERLAGE.

(Wordt vervolgd.)

² Een aardige kijk in het gezinsleven geeft het ook als Odysseus zijn oude vader Laertes er aan herinnert, hoe hij hem als jongen eens allerlei vruchtbomen had gegeven, appelen, vijgen, peren en wijnstokken, en hij toen zijn vader door de tuin nagelopen was, hem naar alles gevraagd had en zijn vader hem alle namen genoemd en alle gewenste inlichtingen gegeven had. Wij zien als het ware de pientere jongen Odysseus voor ons, die zijn vader niet met rust laat, en stellig bij alles het naadje van de kous wil weten.

De Archaeologen in een Nieuw-Grieks volksverhaal

TOELICHTING

In de Turkse tijd waren West-Europese bezoekers zeldzaam in Griekenland: Turkije immers weerde principieel de vreemdelingen. Begrijpelijk is het dus dat het eenvoudige Griekse volk raar opzag van de Westerlingen, die na de vrijheidsoorlog kwamen speuren naar de oude ruïnes. Dat volk zelf, eeuwen lang onderworpen en arm, zag in hen fabelachtig rijke lieden uit heel verre, onbekende landen en met zonderlinge gewoontes en liefhebberijen. De naam „mylord” werd verzamelnaam voor al dergelijke mensen, en bleef dat tot op heden in sommige afgelegen streken, waar overigens ook ieder die geen handelaar is, als archaeoloog beschouwd wordt. Een Delphies volksverhaal verklaart hun zonderlinge bezigheden als volgt (Griekse text o. a. in Thumb, Handbuch der neugr. Volkssprache² p. 233):

DE MYLORDS.

De Mylords zijn geen Christenen, want niemand zag hen ooit een kruis slaan. Hun geslacht stamt van de oude afgodendienaren, de Adelfioten, die hun vermogen bewaarden in een kasteel, dat ze „Adelfi” noemden, naar de twee broers, prinses, die het gebouwd hadden. Toen de Heilige Maagd en Christus in deze streken kwamen en alle mensen in het rond Christenen werden, overlegden de Adelfioten dat het voor hen beter was weg te gaan. En ze gingen weg naar Frankenland en namen ook heel hun rijkdom met zich mee. Van hen stammen de Mylords, en die komen nu hier en aanbidden deze stenen.

Alkmaar.

G. H. BLANKEN.

Een wiegelied

Coleridge was in 1797, toen hij juist, met Wordsworfch, zijn Lyrical Ballads had uitgegeven, naar Duitschland gegaan met het doel Göttingen, toen de eerste der Duitsche Universiteiten, te bezoeken, waar met groote geestdrift Shakespeare werd bestudeerd. Om deze colleges te kunnen volgen, leerde hij ijverig Duitsch, uit boeken en uit gesprekken met hoog en laag. Op een zijner wandelingen kwam hij bij een boerderij, waar aan den muur een prent hing van de Heilige Maagd, met dit Wiegelied:

Dormi, Jesu! Mater ridet,
 Quae tam dulcem somnum videt,
 Dormi, Jesu! blandule!
 Si non dormis, Mater plorat,
 Inter fila cantans orat,
 Blande, veni, somnule.

Wat Coleridge zelf aldus vertaalde:

Sleep, sweet babe! my eares beguiling;
 Mother sits beside thee, smiling;
 Sleep, my darling, tenderly!
 If thou sleep not, mother mourneth,
 Singing as her wheel she turneth:
 Come, soft slumber, balmily!

Is er onder de lezers van Hermeneus misschien een dichter, die dit schoone, teere, klankrijke wiegeliedje in een waardig Hollandsen rijmgewaad kan overbrengen, met behoud van 't, oorspronkelijk metrum?

Utrecht

P. FIJNVANDRAAT.